
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА СПАДЩИНА В ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ЕКОЛОГІЯ І СПОРТ

Євгеній Імас, Оксана Шинкарук

Анотація. Пріоритетним напрямом сталого розвитку є оптимізація життєдіяльності людства в умовах безпечного природного середовища і гармонійних відносин як усередині суспільства, так і між окремими спільнотами. *Мета.* Вивчити проблему навколишнього середовища в Україні та можливості реалізації чинника екології і спорту в рамках Стратегії сталого розвитку. *Методи.* Аналіз спеціальної, науково-методичної літератури, даних мережі Інтернет, опитування, систематизація та узагальнення. *Результати.* Екологічний складник державної політики є визначальним, оскільки його демонструють усі високорозвинені країни. Це потребує перегляду нормативно-правової бази, її розвитку. Створення ефективної й дієвої системи охорони навколишнього природного середовища – одне з найважливіших завдань сьогодення для України та урядів багатьох країн. Зниження витрат на природоохоронні заходи за підвищення рівня їх ефективності потребує впровадження нових інноваційних механізмів і напрямів розвитку сфери.

Важливим завданням та одним з головних пріоритетів на шляху до сталого розвитку є формування в суспільній свідомості уявлення про природу як естетичну й морально-етичну цінність, образу «правильної» екологічної поведінки та чистого майбутнього. Заснований на конкретних результатах підхід до зростання добробуту й екологічної стійкості передбачає формування екологічної культури через поширення екологічної освіти і виховання, посилення інформування населення про екологічні питання.

У системі міжнародного олімпійського руху визначено відповідальність і турботу про охорону навколишнього середовища, дотримання екологічних принципів у розвитку спорту та проведення Олімпійських ігор відповідно до вимог екології.

Відмічено позитивні тенденції впровадження концепції сталого розвитку у сферу фізичної культури і спорту в Україні, принциповою позицією якого є логічний перехід від екологізації наукових знань до соціально-економічного розвитку суспільства в цілому.

Ключові слова: сталий розвиток та спадщина, екологія, спорт, олімпійський рух.

Abstract. The priority direction of steadfast development is the optimization of human life activity in a safe environment and harmonious relations both within the society and between individual communities. *Objective.* To study the issue of the environment in Ukraine and the possibilities of implementing the ecology and sport factor within the framework of the Strategy for Sustainable Development. *Methods.* Analysis of special, scientific and methodological literature, Internet data, surveys, systematization and generalization. *Results.* The ecological component of public policy is decisive, as it is demonstrated by all highly developed countries. This requires a revision of the regulatory framework, its development. Creation of an effective and efficient system of environmental protection is one of the most crucial tasks of the present for Ukraine and governments of many countries. Reducing the cost of environmental measures along with enhancing their efficiency requires the introduction of new innovative mechanisms and areas of the field development. An important task and one of the main priorities on the way toward steadfast development is the formation in the public consciousness of the idea of nature as an aesthetic and moral and ethical value, the image of "correct" ecological behavior and a clean future. The results-based approach to welfare and environmental sustainability is based on the formation of an ecological culture through the dissemination of ecological education and enhancement of the population awareness about environmental matters.

The system of the International Olympic Movement defines responsibility and care for environmental protection, observance of environmental principles in the development of sport and the conduct of the Olympic Games in accordance with the environmental requirements.

Positive tendencies of implementing the concept of steadfast development in the sphere of physical culture and sport of Ukraine are noted, the principal position of which is the logical transition from ecologization of scientific knowledge to the socio-economic development of society as a whole.

Keywords: steadfast development and legacy, ecology, sport, Olympic movement.

Вступ. Пріоритетним напрямом сталого розвитку є оптимізація життєдіяльності людства в умовах безпечного природного середовища і гармонійних відносин як усередині суспільства, так і між окремими спільнотами [14]. Україна має значний геополітичний потенціал: сприятливі кліматичні, зокрема агрокліматичні, умови, вигідне географічне положення, достатні природні ресурси,

високий рівень освіти і кваліфікації громадян, вагому культурно-історичну спадщину [12].

Одним з основних чинників сталого розвитку України є її природні умови і ресурси. Для істотного зменшення техногенного навантаження на довкілля, припинення процесів його деградації необхідно докорінно змінити існуючу практику господарювання шляхом відмови від «нульової»

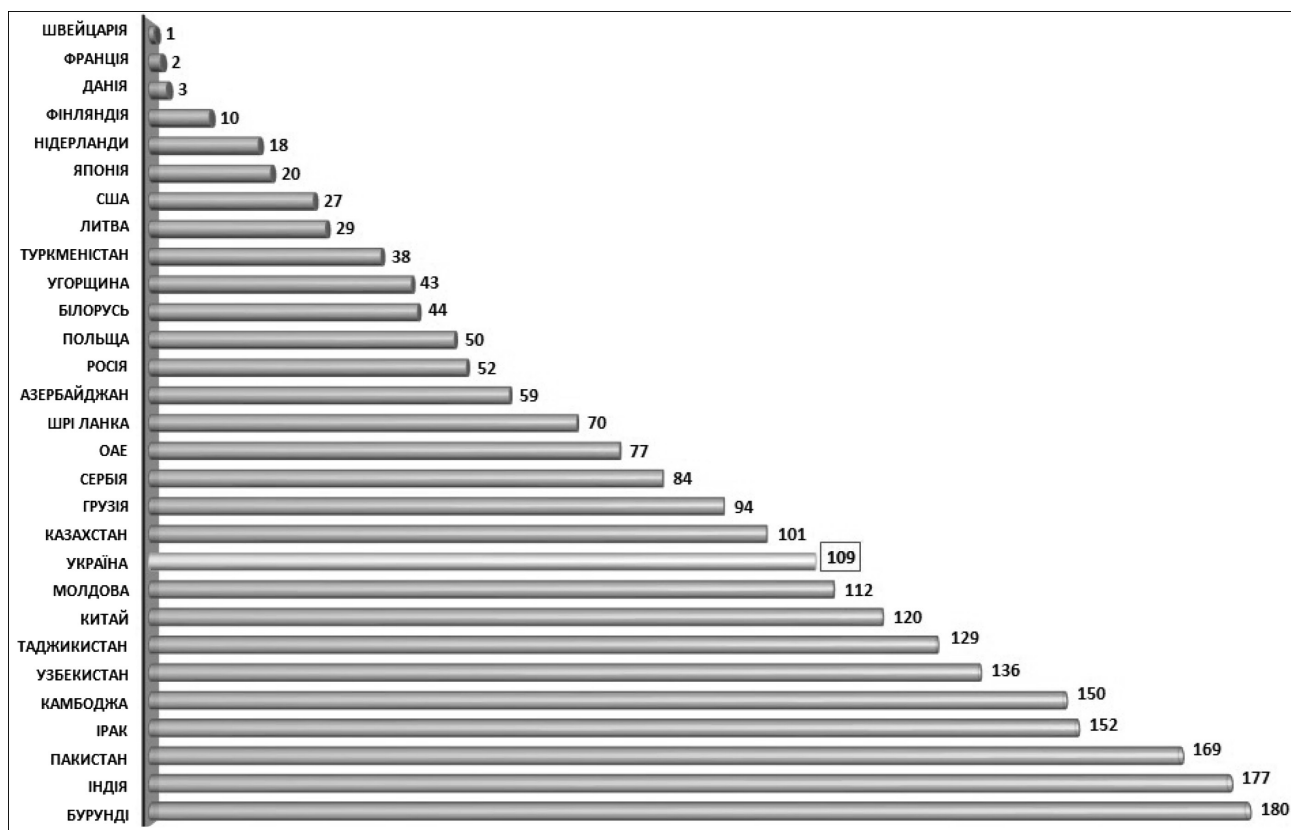

Рисунок 1 – Рейтингові позиції України та деяких країн світу за індексом екологічної ефективності 2018 р. (Environmental performance Index) [6]

вартості природних ресурсів, що створить фінансові передумови для збалансованого соціально-економічного розвитку. Про актуальність оцінки стану екологічної сфери, результати якої мають стати основою прийняття виважених управлінських рішень, свідчить досить сумна статистика [2].

Зазначимо, що екологічно чистою в Україні вважають лише 6 % її території [17]. У Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» йдеться, що «антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в Україні у кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу» [11].

За даними Міжнародного рейтингу екологічних досягнень 2018 року (*Environmental performance Index*) [6], розрахованого фахівцями Єльського університету (США) за 24 показниками, що характеризують дієвість державної політики країн у збереженні екосистем, серед проаналізованих 180 держав у 2018 р. Україна в рейтингу посіла 109-ту сходинку (втративши порівняно з рейтингом 2012 р. сім позицій) і опинилась між Туреччиною (108) та Гватемалою (110). У цьому році лідером за рівнем екологічної ефективності визнано Швейцарію. До першої десятки лідерів також увійшли

Франція, Данія, Мальта, Швеція, Велика Британія, Люксембург, Австрія, Ірландія та Фінляндія (рис. 1) [6].

У поточному році індекс України становив 52,87 бала. При чому, найнижче значення мав показник, який оцінює втрати лісового покриття (14,08). Крім того, ряд показників оцінено менше 50 балів [6].

Незадовільний стан природного навколишнього середовища й техногенної сфери призводить до руйнації традиційної системи життєзабезпечення з українськими негативними соціально-економічними наслідками, зокрема виникненням довготривалого реального ризику для розширеного відтворення цієї системи [17].

За світовим рейтингом, у 2013 р. (дані звіту ЦРУ США) Україна перебувала на другому місці за рівнем смертності після ПАР (15,75 осіб на 1000 жителів). Слідом за Україною йдуть Лесото (15,02), Чад (14,85), Гвінея-Бісау (14,77) [6]. Очікувана тривалість життя при народженні в Україні – 71,38 року (для чоловіків – 66,37, для жінок – 76,24) (за даними 2017 р.) [16, 18]. Відставання України від розвинених країн світу (першої десятки) за показником очікуваної тривалості життя становить майже 12–16 років (із характерним високим рівнем захворюваності та інвалідиза-

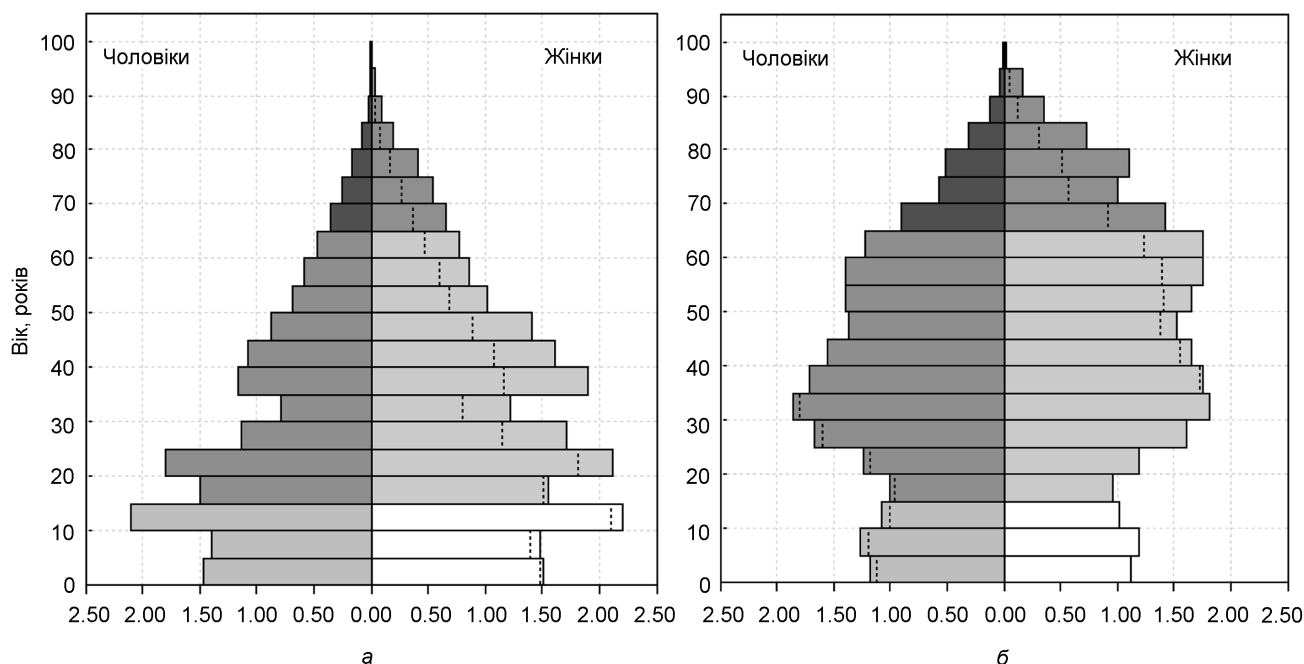

Рисунок 2 – Демографічний профіль України:
а – 1950 р.; б – 2017 р. (за даними ООН, 2017) [20]

ції) [20]. Така ситуація призводить до погіршення якості трудового потенціалу, значно обтяжує державний бюджет, пенсійну систему та систему соціального захисту населення, негативно впливає на продуктивність праці й ефективність економіки.

Послаблення стійкості функціонування природного середовища та збільшення ризиків виникнення надзвичайних ситуацій є наслідком недосконалої політики в еколого-техногенній сфері. У результаті щорічно з бюджету України витрачаються значні кошти на подолання наслідків надзвичайних ситуацій (сума збитків щорічно сягає 10 млрд грн). Причому у структурі матеріальних втрат переважають збитки від надзвичайних ситуацій природного характеру. За збереження сучасних підходів до використання природно-ресурсного потенціалу ймовірність виникнення та масштабність природно-техногенних катастроф зростатиме, що в майбутньому призведе до серйозних соціально-економічних проблем [1].

Високий рівень вимог до державної політики в екологічній сфері визначається значущістю питань безпечного довкілля. Безконтрольність процесів у цій сфері може мати серйозні ризики й незворотні наслідки для різних соціальних груп, держави в цілому. Універсальні для більшості країн загрози, пов'язані з ядерною зброєю, вичерпністю природних ресурсів, техногенними катастрофами кліматичними змінами, наслідки Чорнобильської катастрофи, диктують потребу поглибленого співробітництва України з міжнародними екологічними інституціями, приєднання до відповідних між-

державних та громадських ініціатив. Підписання Україною ряду необхідних міжнародних документів та відповідні зобов'язання частково мають лише стимулюючий ефект, адже реалізуються не повною мірою. До того ж інтенсивність співпраці екологічного громадського сектора з міжнародними організаціями та обсяги наданої фінансової підтримки переважають державну [2, 3, 11].

Попри сформовану нормативно-правову базу та врахування Україною ряду міжнародних документів, конвенцій, угод, налагоджену співпрацю з міжнародними інституціями у сфері охорони довкілля, стан дотримання відповідного національного законодавства є незадовільним. Очевидними є недосконалість формування екологічної політики та здійснення екологічного управління, забезпечення екологічних прав громадян. Брак необхідного рівня доступу до інформації, комунікації та результативної взаємодії з громадськістю стимулюють громадський сектор до соціальної активності [17].

Для багатьох розвинених європейських країн традиційним є входження «зелених» партій до національних парламентів, урядів, місцевих органів влади, а також до наднаціонального органу – Європейського парламенту, де представлена Європейська партія зелених. В Україні подібна практика відсутня, оскільки не сформовано достатньо потужних політичних і партійних структур, які б компетентно та послідовно опікувались екологічними питаннями і брали активну участь у політичному процесі та виборах, у формуванні органів

державної влади. Така «відірваність» екологічної політики держави від суспільства зумовлює посилення уваги громадського сектору до екологічних питань [2].

Усвідомлення людством реальної небезпеки екологічної катастрофи, що загрожує існуванню цивілізації, стало причиною початку розробки концепції сталого розвитку. Новим баченням розвитку суспільства виступає парадигма сталого розвитку, яку доцільно розуміти не лише в контексті зміни стосунків людини і природи для розширення можливостей економічного зростання, а як скоординовану глобальну стратегію виживання людства, орієнтовану на збереження і відновлення природних спільнот у масштабах, необхідних для повернення до меж господарської місткості біосфери. Теоретичні основи сталого розвитку суспільства досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, а саме: Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко, Л. Б. Шостак, В. Я. Шевчук, З. В. Герасимчук, В. П. Прадун, Л. Г. Мельник, М. К. Шапочка, А. Г. Тихонов, Н. В. Гребенюк, О. В. Грянник, В. П. Феденко, В. М. Трегобчук та ін. [15].

Становлення концепції сталого розвитку має довгу історію. Починаючи від наукових праць В. І. Вернадського про ноосферу (початок минулого сторіччя), декларації першої Конференції ООН з навколишнього середовища (Стокгольм, 1972 р.), де було зазначено про зв'язок економічного і соціального розвитку з проблемами навколишнього середовища, наукових доповідей Римського клубу (1972 р.), у яких формулювалися ідеї переходу цивілізації до стану «глобальної динамічної рівноваги», до звіту Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку в 1987 р., Конференції ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Всесвітнього саміту з питань сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002 р.) і до сьогодні [4, 15].

Мета дослідження – вивчити проблему навколишнього середовища в Україні та можливості реалізації взаємозв'язку екології і спорту в рамках Стратегії сталого розвитку та спадщини.

Методи дослідження: аналіз спеціальної науково-методичної літератури, даних мережі Інтернет, опитування, систематизація та узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення. Появу терміна «сталій розвиток» (СР) (sustainable development) пов'язують з ім'ям прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундланд, яка сформулювала його у звіті «Наше спільне майбутнє», що був підготовлений для ООН і опублікований у 1987 р. Міжнародною комісією з навколишнього середовища і розвитку. Вона визначала його як розвиток, який задовольняє потреби нинішнього часу,

проте не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [4].

У червні 1992 р. у Ріо-де-Жанейро відбулася Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку, на якій було прийнято історичне рішення про зміну курсу розвитку усього світового співтовариства. Це безпрецедентне рішення глав урядів і лідерів 179 країн було обумовлене екологічною ситуацією і прогнозованою глобальною катастрофою, що може статися вже в ХХІ ст. і спричинити загибель усього живого на планеті. На цій Конференції було прийнято світову програму дій «Порядок денний на ХХІ століття», яка є програмою дій з впровадження засад сталого розвитку в країнах світу. Документ передбачає, що забезпечення сталого розвитку є, передовсім, обов'язком національних урядів згідно з принципом спільної, але диференційованої відповідальності та потребує розробки національних програм і відповідної політики [7]. В програмі дій з подальшого впровадження «Порядку денного на ХХІ століття», ухваленій Генеральною Асамблеєю ООН на спеціальній сесії «Планета Земля +5» в 1997 р., наголошується, що досягнення сталого розвитку вимагає прив'язки та інтеграції його економічних, екологічних і соціальних цілей [7].

Генеральна Асамблея ООН заснувала в 1992 р. Комісію зі сталого розвитку, за підсумками роботи якої згодом були прийняті важливі рішення. На ХІ сесії ООН у м. Нью-Йорк (2003 р.) було прийнято тематичну програму заходів для забезпечення сталого розвитку на період до 2017 р. Невід'ємною частиною концепції стійкого розвитку є система індикаторів, розроблена Комісією ООН зі сталого розвитку [4].

У 1996 р. Комісією було опубліковано індикатори СР, які, з одного боку, відображають соціальні, економічні й екологічні параметри у єдиному комплексі, з іншого – їх розвиток розглядається через зміну станів, кожен з яких характеризується визначеною сталістю і здатністю до змін. Комісія пропонує 134 індикатори СР, яких розділено на такі групи [13]:

1) соціальні індикатори: боротьба з бідністю; демографічна динаміка і стан; поліпшення освіти, поінформованості і виховання суспільства; захист і поліпшення здоров'я людей; поліпшення розвитку поселень;

2) економічні індикатори: міжнародна кооперація для прискорення сталого розвитку і пов'язана з цим місцева політика; зміна характеристик споживання; фінансові ресурси і механізми; передача екологічно чистих технологій, співробітництво і створення потенціалу;

3) екологічні індикатори: збереження якості водних ресурсів і забезпеченість ними; захист морів і прибережних територій; комплексний підхід

до планування і раціонального використання земельних ресурсів; раціональне управління вразливими екосистемами, боротьба з опустелюванням і посухами; сприяння веденню сталого сільськогосподарства і розвитку сільських районів; боротьба за збереження лісів; збереження біологічної розмаїтості; екологічно безпечне використання біотехнологій; захист атмосфери; екологічно безпечне управління твердими відходами і стічними водами; екологічно безпечне управління токсичними хімікатами; екологічно безпечне управління небезпечними відходами; екологічно безпечне управління радіоактивними відходами;

4) інституціональні індикатори: облік питань екології і розвитку в плануванні й управлінні для сталого розвитку; національні механізми і міжнародне співробітництво для створення потенціалу в країнах, що розвиваються; міжнародний інституціональний порядок; міжнародні правові механізми; інформація для прийняття рішень; посилення ролі основних груп населення.

Індикатори містять такі складові: рушійна сила, стан, реагування.

1. *Індикатори рушійної сили* – це показники людської активності, процесів і характеристик, що можуть позитивно чи негативно впливати на сталий розвиток. Прикладами їх виступають: ріст населення чи ріст емісії парникових газів.

2. *Індикатори стану* фіксують характеристики сталого розвитку в даному районі в даний момент. Це може бути щільність населення, відсоток міського населення, встановлені запаси палива, води тощо.

3. *Індикатори реагування* включають політичний вибір і інші реакції на зміну характеристик сталого розвитку, вказують на волю й ефективність суспільства до вирішення проблем сталого розвитку. Прикладами можуть бути витрати на поліпшення здоров'я, законодавство, нормування і регулювання [13].

Проте запропоновані індикатори вимагають спеціальних перетворень, пристосування до конкретних умов, а в деяких випадках – розширення для окремих країн [9].

Концепція сталого розвитку набуває значного поширення як одна з провідних глобальних проблем людства, що має міждисциплінарний характер і розглядається в багатьох аспектах і ракурсах [12]. Вона охоплює, як мінімум, дві найважливіші ідеї:

- цей розвиток передбачає вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем. Він буде сталим тільки тоді, коли буде досягнуто рівновагу між різними факторами, що зумовлюють загальний рівень життя;

- нинішнє покоління має обов'язок перед прийдешніми поколіннями, що полягає у тому, щоб

залишити достатні запаси соціальних, природних та економічних ресурсів для того, щоб вони могли забезпечити для себе рівень добробуту не нижчий, ніж той, що маємо нині.

Ця концепція ставить фундаментальне завдання: поєднати динамічний економічний розвиток з наданням рівних можливостей кожному члену суспільства за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів та ліквідації залежності між економічним зростанням та забрудненням довкілля [12].

У центрі концепції сталого розвитку стоїть людина, оскільки вона сама з її потребами є метою суспільної діяльності, і вона ж є основним фактором досягнення мети. Людина (як ресурс розвитку), з одного боку, є біологічною істотою, з іншого – носієм інтелекту, творцем і споживачем інформації (в широкому розумінні), яка саме і є невичерпним ресурсом розвитку. Вона, як особливий вид ресурсів, не тільки наділена інтелектом, а й здатна робити вибір. Тому перехід людства до сталого розвитку приведе до гармонізації взаємодії з природою всієї світової спільноти, формування сфери розуму (ноосфери), а мірою національного та індивідуального багатства стануть духовні цінності і знання людини, яка житиме в гармонії з навколишнім середовищем. Сталий розвиток – це процес розбудови держави на основі узгодження і гармонізації соціальної, економічної та екологічної складових з метою задоволення потреб сучасного і майбутнього покоління [12].

Згідно з «Порядком денним на ХХІ століття», який було прийнято ООН у 1992 р. [7], основою сталого розвитку є паритетність відносин у тріаді «людина – економіка – природа». Ця концепція включає:

- процес виживання і відтворення генофонду нації;
- активізацію ролі кожної окремої людини в суспільстві;
- забезпечення її прав і свобод;
- збереження навколишнього природного середовища;
- формування умов для відновлення біосфери та її локальних екосистем;
- орієнтацію на зниження рівня антропогенного впливу на природне середовище;
- гармонізацію розвитку людини в природі [12].

У 2015 р. 193 держави-члени ООН на саміті у Нью-Йорку прийняли програму «Перетворення нашого світу: порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року», що передбачає реалізацію 17 основних цілей, третя з яких полягає в забезпеченні здорового способу життя та сприяння благополуччю.

У цьому самому році Указом Президента України затверджено Стратегію сталого розвитку

«Україна – 2020» [12], в якій зазначено вектори руху, пріоритети та індикатори відповідних соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України з метою впровадження європейських стандартів життя.

Згідно з даною Стратегією, *основна мета сталого розвитку України* полягає у забезпеченні динамічного соціально-економічного зростання, збереження якості навколишнього середовища і раціонального використання природно-ресурсного потенціалу, задоволення потреб сучасного і майбутнього покоління шляхом розробки високо-ефективної економічної системи, що стимулює екологічну сталість, продуктивну працю, науково-технічний прогрес [12]. «Стратегія-2020» складається з чотирьох векторів руху. По кожному з них заплановано проведення відповідних реформ у сфері фізичної культури і спорту [3]. У рамках першого вектора – впровадження «Програми розвитку українського експорту». Другий вектор передбачає розробку «Програми збереження навколишнього природного середовища». Третій – «Програми популяризації фізичної культури і спорту» та «Програми здорового способу життя і довголіття». Четвертий вектор – проведення реформи державної політики у сфері спорту. Також визначено 25 ключових показників успішності розвитку країни.

Останнім часом активну роль у вирішенні природоохоронних проблем відіграє спортивне співтовариство, тому що у ряді видів спорту результат безпосередньо залежить від природного середовища.

З іншого боку, проведення спортивних змагань впливає на навколишнє середовище, причому цей вплив часто має негативний характер. Так, під час проведення Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор спостерігається значна міграція населення, активно експлуатуються спортивні споруди, що веде до збільшення споживання електроенергії, викиду парникових газів, руйнування озонового шару, зменшення біорізноманіття, забруднення води і повітря. І хоча спортивні організації рідко є великими корпоративними забруднювачами, їхній «екологічний слід» найчастіше досить глибокий і, на жаль, негативний.

Сьогодні участь спортивного співтовариства у вирішенні екологічних проблем відбувається на різних рівнях та у різноманітних формах.

Екологічна політика належить до числа пріоритетів Міжнародного олімпійського комітету (МОК), а її зміст визначається величезною популярністю олімпійського руху: МОК прагне просувати за допомогою Олімпійських ігор повагу до навколишнього середовища і сталого розвитку; піднімати питання збереження екології безпосередньо в спортивному «середовищі», формувати

нормативно-правову базу і проводити практичні заходи, спрямовані на вирішення природоохоронних завдань.

Згідно з новою редакцією Олімпійської хартії [5], до числа основних завдань МОК належать «відповідальність і турбота про охорону навколишнього середовища, дотримання екологічних принципів під час розвитку спорту та проведення Олімпійських ігор у відповідності з вимогами екології».

Вперше питання екології, охорони навколишнього середовища та сучасного спорту було представлено у роботі міжнародної конференції 1994 р., яка проходила в Парижі. Надалі вирішення проблеми знайшло відображення в Олімпійському порядку денному на XXI століття [19], який було прийнято у 1999 р. в Ріо-де-Жанейро, де визначено напрями природоохоронної діяльності для національних олімпійських комітетів, міжнародних спортивних федерацій, окремих спортсменів і структур, які діють у галузі спорту.

Основною метою «Олімпійського порядку денного на XXI століття» стало «включення проблеми сталого розвитку в політику всіх організацій для залучення уваги до проблеми та її вирішення» [19].

Особливо важливим є те, що всі заходи спрямовані не лише на охорону навколишнього середовища і природних ресурсів, а й на створення сприятливих умов для соціально-економічного розвитку.

Напрямами реалізації політики сталого розвитку є:

1) *поліпшення соціально-економічних умов* – сталий розвиток передбачає задоволення основних культурних і матеріальних потреб людини, тому основна увага повинна приділятися найбільш бідним країнам світу, біженцям, меншинам;

2) *збереження та раціональне використання природних ресурсів* – олімпійський рух має значні важелі впливу на людей, а в ході Олімпійських ігор пропагується важливість захисту навколишнього середовища, МОК реалізовує різні освітні програми, роз'яснює не тільки цінності та ідеї олімпізму, а й відповідальність людства за збереження екології та природних ресурсів;

3) *співпраця* не тільки з найбільшими міжнародними організаціями, а й зі спортсменами.

Напрями екологічної діяльності МОК знайшли відображення у підсумковому документі 9-ї Всесвітньої конференції зі спорту та довкілля «Декларація Дохи», в якому зазначено, що спорт відіграє важливу роль у досягненні однієї з цілей розвитку тисячоліття – екологічної стійкості, а основними дійовими особами є спортсмени-олімпійці.

В цьому напрямі МОК активно співпрацює з міжнародними організаціями, а саме з Програмою

ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) та ЮНЕСКО [13].

Для ЮНЕП спорт, спортивні заходи є найважливішим каналом освіти людей у питаннях екології. Свою діяльність в галузі спорту та навколишнього середовища вона почала у 1994 р. після підписання угоди про співпрацю з МОК.

У тому самому році в результаті визнання важливості охорони навколишнього середовища і сталого розвитку природоохоронна діяльність стала третьою складовою олімпійської філософії поряд зі спортом і культурою.

Подальший розвиток співробітництва ЮНЕП та спортивної спільноти пов'язаний з «Програмою ООН з навколишнього середовища, спрямованою на вирішення екологічних проблем» [13]. Цей документ містить довгострокову стратегію ЮНЕП у галузі спорту і навколишнього середовища, мета якої полягає в інтеграції екологічної етики та екологічних цінностей у спортивну діяльність на всіх рівнях.

Враховуючи сучасні тенденції, МОК заснував комісію «Спорт та навколишнє середовище» для проведення консультацій з питань інтеграції екологічних аспектів у підготовку і проведення Олімпійських ігор. У 2015 р. рішенням Генеральної асамблеї МОК назву Комісії було змінено на «Сталість і спадщина».

Україна бере активну участь у впровадженні концепції сталого розвитку у сферу олімпійського спорту.

Комісія «Спорт та навколишнє середовище» НОК України створена у 1999 р. відповідно до Олімпійської хартії, Статуту НОК України з метою пропаганди та залучення громадян за допомогою спорту до охорони навколишнього середовища, збереження екології, навчання культури поведінки та дбайливого ставлення до природи, активізації співпраці з комісіями МОК і ЄОК (Європейський олімпійський комітет).

У 2015 р. між Міністерством екології та природних ресурсів України, НОК України та комісією «Спорт та навколишнє середовище» НОК України підписано Меморандум про партнерство і співпрацю.

Прийняття Постанови Верховної Ради України від 19.10.2016 «Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади» [8] свідчить про першорядність програм і реформ у рамках «Стратегії сталого розвитку України на період до 2020 року» [12], Програми популяризації фізичної культури і спорту, а також Програми здорового способу життя та довголіття [10].

Слід зазначити, що для реалізації концепції сталого розвитку у сфері фізичної культури і спорту необхідне відповідне нормативно-правове

забезпечення та розробка відповідних законодавчих документів, основними з яких є:

- Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (редакція 2015 р.);
- Указ Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» (2015 р.);
- Указ Президента України № 42 «Національна стратегія щодо оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.);
- Постанова Верховної Ради України № 1695-VIII «Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади» (2016 р.);
- Програма ООН «Перетворення нашого світу: порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року» (2015 р.);
- Олімпійська хартія (редакція 2016 р.);
- Олімпійський порядок денний на XXI століття (1999);
- Олімпійський порядок денний – 2020 (2014 р.).

Враховуючи актуальність даної проблематики, напрямами впровадження концепції сталого розвитку в підготовку фахівців у Національному університеті фізичного виховання і спорту України визначено:

- з метою розробки теоретичних засад екологічної тематики здійснюються наукові дослідження, підготовка науково-педагогічних кадрів;
- у 2017–2018 навчальному році відкрито магістратуру за спеціалізацією «Екологія спорту»;
- запроваджено нову навчальну дисципліну «Екологія спорту» для студентів освітнього рівня «Магістр» за всіма спеціалізаціями.

Також студенти на освітньому рівні «Бакалавр» отримують знання про особливості природоохоронної діяльності у спорті в процесі вивчення таких дисциплін: «Історія олімпійського руху», «Актуальні проблеми сучасної фізичної культури і спорту», «Менеджмент спортивних споруд».

У жовтні 2017 р. проведено I Міжнародну конференцію «Сталий розвиток» із запрошенням провідних фахівців, представників ЮНЕП і ЮНЕСКО.

У даному напрямі активно працює комісія НОК України «Спорт та навколишнє середовище», яку запропоновано перейменувати у комісію «Сталість і спадщина» для забезпечення єдиного підходу з МОК у вирішенні даної проблеми.

Висновки. Екологічний складник державної політики має стати визначальним, що демонструють усі високорозвинені країни. Передусім це потребує перегляду нормативно-правової бази, її розвитку та усунення правових колізій у чинних правових актах. Зазначена необхідність зумовлена тим, що, незважаючи на значну кількість прийнятих законодавчих актів, у цій сфері є суттєві

проблеми та суперечності у їх застосуванні (через неузгодженість і певне дублювання). Крім того, досі не розроблено ряд норм прямої дії, передбачених рамковим законом, зокрема щодо екологічних цілей і стандартів (норм) якості довкілля. Потрібно активізувати дії у напрямі гармонізації державних стандартів із системою стандартизації ISO 14000. Зважаючи на недостатню узгодженість законодавчого поля України у сфері охорони навколишнього середовища з відповідним законодавством Європейського Союзу, необхідно пришвидшити цей процес для врегулювання відносин в екологічній сфері та підвищення відповідальності за шкоду, завдану навколишньому природному середовищу.

Створення ефективної й дієвої системи охорони навколишнього природного середовища – одне з найважливіших завдань сьогодення не лише для України, а й для урядів багатьох країн світу. Зниження витрат на природоохоронні заходи за підвищення рівня їхньої ефективності потребує запровадження нових інноваційних механізмів і напрямів розвитку сфери.

Важливим завданням та одним з головних пріоритетів на шляху до сталого розвитку є формування в суспільній свідомості уявлення про природу як естетичну й морально-етичну цінність, образу «правильної» екологічної поведінки та чистого майбутнього. Заснований на конкретних результатах підхід до зростання добробуту й екологічної стійкості передбачає формування екологічної культури через поширення екологічної освіти і виховання, посилення інформування населення про екологічні питання.

У системі міжнародного олімпійського руху визначено відповідальність і турботу про охорону навколишнього середовища, дотримання екологічних принципів у ході розвитку спорту та проведення Олімпійських ігор відповідно до вимог екології.

Можна відзначити позитивні тенденції впровадження концепції сталого розвитку у сферу фізичної культури і спорту в Україні, принциповою позицією якого є логічний перехід від екологізації наукових знань до соціально-економічного розвитку суспільства в цілому.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

Література

1. Данилишин Б. М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко та ін. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
2. *Екологічна* енциклопедія: У 3 т. / [за ред. А. В. Толстоухова]. – К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2008. – Т. 3 – 472 с.
3. *Имас Е.* Экологическая составляющая устойчивого развития сферы физической культуры и спорта / Е. Имас // Наука в олимп. спорте. – 2017. – № 4. – С. 57–60.
4. *Національна парадигма сталого розвитку України* / [за заг. ред. акад. НАН України Б. Є. Патона]. – К.: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.
5. *Олімпійська хартія.* – International Olympic Committee Château de Vidy – С.Р. 356 – CH-1007 Lausanne/Switzerland. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olympic-charter/>
6. *Позиції України в рейтингу екологічної ефективності у 2018 році.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciyi-ukrayiny-v-reytingu-ekologichnoyi-efektyvnosti-u-2018-roci>
7. *Порядок денний на XXI століття.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%BE%D0%BA_%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BD%D0%B0_XXI_%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%82%D1%8F
8. *Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади.* Постанова Верховної Ради України 19 жовтня 2016 року № 1695-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1695-19>
9. *Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки* : Закон України від 21.09.2000 р. № 1989-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
10. *Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року* «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Указ Президента України від 9 лютого 2016 року № 42/2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#n14>
11. *Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року.* Закон України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
12. *Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020».* Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

13. *Программа* ООН по окружающей среде. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unenvironment.org/ru/explore-topics/obzor-sostoania-okruzausei-sredy>
14. *Сталый* розвиток суспільства: навч. посіб. / [А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середя, Т. Тимочко]. – [2-ге вид.]. – К., 2011. – 392 с.
15. *Сталый* розвиток суспільства: роль освіти. Путівник / [В. Підліснюк, І. Рудик, В. Кириленко та ін.]. – К.: Вид. СПД «Ковальчук», 2005. – 88 с.
16. *Статистичний* бюлетень. Таблиці народжуваності, смертності та очікуваної тривалості життя. – Державна служба статистики України, 2017. – 167 с.
17. *Яценко Л. Д.* Екологічний складник національної безпеки: основні показники та способи їх досягнення : аналіт. доп. / Л. Д. Яценко. – К.: НІСД, 2014. – 52 с. – (Сер. «Національна безпека», вип. 7). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>
18. *Shynkaruk O.* Methods for Assessing Quality of Life: International Experience / O. Shynkaruk, L. Denisova // *Physical education, sports and health culture in modern society.* – 2017. – N 1 (37). – P. 36–42.
19. *Sustainability through Sport: Implementing the Olympic Movement's Agenda 21.* – Електрон. Аналог друк. вид.: режим доступу: https://stillmed.olympic.org/Documents/Commissions_PDFfiles/SportAndEnvironment/Sustainability_Through_Sport.pdf
20. *United Nations DESA / Population Division.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://esa.un.org/unpd/wpp/Graphs/DemographicProfiles/>

References

1. *Danylyshyn B. M.* Natural-resource potential for steadfast development of Ukraine / B. M. Danylyshyn, S. I. Doroguntsov, V. S. Mishchenko et al. – Kyiv: RVPS Ukrainy, 1999. – 716 p.
2. *Ecological* eencyclopedia: In 3 v. / [edited by. A. V. Tolstoukhov]. – Kyiv: TOV «Tsentr ekolohichnoi osvity ta informatsii», 2008. – Vol. 3 – 472 p.
3. *Imas E.* Ecological constituent of steadfast development of physical culture and sport sphere / E. Imas // *Nauka v olimpiyskom sporte.* – 2017. – N 4. – P. 57–60.
4. *National* paradigm of Ukraine steadfast development / [ed. by B. I. Paton]. – Kyiv: DU «Institute of Natural Resources Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine», 2012. – 72 p.
5. *Olympic Charter.* – International Olympic Committee Château de Vidy – C.P. 356 – CH-1007 Lausanne/Switzerland. [Electronic resource]. – Access mode: <http://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olympic-charter/>
6. *Positions* of Ukraine in 2018 ecologic efficiency rating. [Electronic resource]. – Access mode: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciyi-ukrayiny-v-reytingu-ekologichnoyi-efektyvnosti-u-2018-roci>
7. *Agenda* for XXI century. [Electronic resource]. – Access mode: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%BE%D0%BA_%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BD%D0%B0_XXI_%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%8F
8. *On provision* steadfast development of physical culture and sport in Ukraine in conditions of power decentralization. Decision of the Verkhovna Rada of Ukraine of October 19, 2016 № 1695-VIII. [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1695-19>
9. *On the State* program of forming national ecological network of Ukraine for 2000–2015 : Law of Ukraine of 21.09.2000 № 1989-III [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
10. *On the National* strategy of health related motor activity in Ukraine for the period until 2025 «Motor activity – healthy life style – healthy nation». Order of the President of Ukraine of February 9, 2016 № 42/2016 . [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#n14>
11. *On the Major* bases (strategy) of state ecological policy of Ukraine for the period until 2020. Law of Ukraine of December 21, 2010 № 2818-VI. [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
12. *On the Strategy* of steadfast development “Ukraine – 2020”. Order of the President of Ukraine of January 12, 2015 № 5/2015. [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
13. *UNO program* on the environment. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.unenvironment.org/ru/explore-topics/obzor-sostoania-okruzausei-sredy>
14. *Steadfast* society development: [teaching guide] / [A. Sadovenko, L. Maslovskaya, V. Sereda, T. Tymochko]. – [2nd edition]. – Kyiv, 2011. – 392 p.
15. *Steadfast* society development: role of education. Guide / [V. Pidlisniuk, I. Rudyk, V. Kyrilenko et al]. – Kyiv: Vydavnytstvo SPD «Kovalchuk», 2005. – 88 p.

16. *Statistical* bulletin. Birth rate tables, mortality and expected life expectancy. – The State Statistics Service of Ukraine, 2017. – 167.

17. *Iatsenko L. D.* Ecological component of national security: basic indices and ways of their achievement. / L. D. Iatsenko. – Kyiv : NISD, 2014. – 52 p. – (Seriiia «Natsionalna bezpeka», iss. 7). [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.niss.gov.ua>

18. *Shynkaruk O.* Methods for Assessing Quality of Life: International Experience / O. Shynkaruk, L. Denisova // Physical education, sports and health culture in modern society. – N 1 (37). – P. 36–42.

19. *Sustainability* through Sport: Implementing the Olympic Movement's Agenda 21. – [Electronic resource]. – Access mode: https://stillmed.olympic.org/Documents/Commissions_PDFfiles/SportAndEnvironment/Sustainability_Through_Sport.pdf

20. *United Nations* DESA / Population Division. [Electronic resource]. – Access mode: <https://esa.un.org/unpd/wpp/Graphs/DemographicProfiles/>

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Надійшла 17.08.2018